

Ali Şamil Hüseyn oğlu,
Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor
Enstitüsünün uluslar arası ilişkiler bölümü,
Bakı-Azerbaycan.

ORTAK TÜRKÇE’MİZDE

İKİLEMELERİN YERİ

ÖZET

Türkçe’nin ağızlarında çifte sözler çoktur. Dilcilikle uğraşan araştırmacılar konuşurken ve yazarken kullanılan çifte sözlerde ikinci sözün önemi yoktur, o bir üsluptur diye fikirlerini beyan etmektedirler.

Türkçe sözdiziminin temel yapısını, tarihsel ve çağdaş söz dizim yapılarını değerlendirdiğinde başka bir manzara ile karşılaşırız. Çifte sözlerde anlamsız

görünen ikinci söz günümüzde Türkçe’de anlamlı görünse de, Azerbaycan’da, Karaçay-Malkarlarda (Balkar) Nogaylar’da, Uygurlarda, Özbeklerde ve b. Türk topluluklarında neyinki anlamı var, hatta yazı dilinde sık-sık kullanılıyor. Günümüzde anlaşılmaz durumda olan sözler Eski Türk Edebiyatında, Halk Edebiyatında yer almaktadır.

Bu gün de konuşurken ve yazarken kullanılan çifte sözlerden birisi eski Oğuz, ikincisi Kıpçak ve ya Karluk ağzındandır. Oğuz grubuna dahil olan farklı ağızlardan alınmış sözler de dilimizdeki çifte sözleri formalaştırmıştır.

Dikkatle inceledikçe çifte sözlerin bir yandan Oğuzca, diğer yandan ise Oğuzcanın yansırı Kıpçak, Karluk ağızlarında varolduğunu açıkça görmemiz mümkündür. Bazen Oğuz grubuna dahil olan lehçelerde de söz alınarak çifte sözler kullanılır. Buna toy-düğün, var-gel, ilk-önce, al-kırmızı ve b. sözleri örnek göstere biliriz. Şu çifte sözlerdeki al, düğün, var sözleri Türkiye’de, toy, gel, kırmızı sözleri ise Azerbaycan’da ayrılıkta kullanılır.

Şu onu gösterir ki, ayrı-ayrı Türk uyruklarından-soylarından olan insanlar birbirlerini iyice anlayabilmeleri için çifte sözler kullanmak zorunda kalmışlar. Sonralar ise bu tür üsluplar önem kazanmıştır.

Bildiride Türk lehçelerinden alınarak çifte kullanılan sözlerimizin hangi tarihi ortamdan yarandığından söz açılır.

Anahtar kelimeler: ikilemeler, çifte sözler, ses bilgisi, Oğuz, Kıpçak, Karluk lehçeleri.

Giriş

Türkiye de, Sovyetler Birliği'nden kurtulmuş cumhuriyetler de Avrupa Birliği'ne üye olmaya can atıyor. Avrupa Birliği farklı dillerde konuşan, farklı kültürü olan, yıllarca bir-biriyle savaşan, şu savaş aralarla yüz yıla kadar devam eden devletlerden kurulup. Soru doğuruyor: neden böyle bir kurum yaratıldığı, Dünyanın dikkati onda olduğu halde, aynı soylu, aynı kültürlü, aynı dilli (ağız farklarını nazara almasak) Türk halkları ortak bir kurum yarada bilmiyorlar?

Avrupa'nın hızlı inkişafı ve Doğu'nun zamanın teknolojisini ecele benimsmesi Dünyanın düzenini az zamanda değışti. Prof. Dr. Sadık Tural “Çanakkale ne idi, yahut emperyalistler nasıl durduruldu?” bildirisinde bu durumu şöyle anlatıyor: “Avrupa'daki emperyalist devletler 1800'lü yılların başından itibaren birbiriyle bu konuda (Osmanlı devletini çöktürmek konusunda – A.H.) sürtüştiler. 1800 yılından 1922 yılına kadar yaklaşık 125 yıl yukarıdaki on madde yüzünden bir taraftan kendi aralarında ayrışıp gruplaştılar, diğer taraftan bu arzularının önünde engel olan devletle örtülü ve açık savaş açtılar. Bu savaşta daima birleşik cephe oluşturdular. Yukarıdaki on maddenin iştahını kabarttığı Avrupa'nın emperyalist devletleri önündeki en büyük engel Osmanlı Devleti idi. Ancak Osmanlı Devleti 1689'dan itibaren bütün savaşlarda ve cephelerde kaybeden bir konumdaydı”.

Şunu Osmanlı Devletinde ve ondan dışta yaşayan aydınlar da, memurlar da görüyorlardı. Felaketin karşısını almak için çabalar gösteriyorlardı. Bu çabalar çeşitli boyutlardaydı. Aralarında fikir birliği yoktu. 19.y.y. ikinci yarısından itibaren esarete olan Türk halklarının aydınları Osmanlı devletini korumak için daha çok çaba gösteriyorlardı. Onlar buraya Türklüğün güvenç yeri gibi

bakıyorlardı. Osmanlı devletini emperyalist devletlerin elinden kurtarmak için yollar arıyorlardı.

Şeyh Cemalettin Afgani, İsmayıl bey Kaspıralı, Şeyh Süleyman Efendi Buharalı, Ali bey Hüseyinzade, Ahmet bey Ağayev (Ağaoğlu), Sabahattin Mercanı, Yusif Akçuraoğlu (Akçuralı) ve b. Türkçülüğün gelişmesine çalışıyor, Osmanlı Devletinin güçlenmesinde kendi memleketlerinin kurtuluşunu görüyorlardı.

Ne yazık ki, Osmanlı Devletini emperyalist güçlerden kurtarmak mümkün olmadı. Birinci Dünya Savaşı şu devletin varlığına son koysa da, istiklal mücadelesine son verilmedi. İsmayıl Kaspıralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik!" tezini aydınlar her zaman ayakta tutmaya çalıştılar. Onlar iyice anlıyorlardı ki, Türk Birliğine giden yol bu doğrultuda olmalıdır.

Emperyalist Rusya'nın harabeliklerinde kurulan Sovyetler Birliği şirin soloykenlarla birçoğunu aldatıyor, halklara istiklal vereceğini bildiriyordu. Türk aydınlarının bir çoğu bu yalanı anlasalar da ona karşı durabilecek güçleri olmadığı için mevcut durumdan yararlanmağa çalışıyorlardı. Şuna Bakü'de 1926. yılın Şubat-Mart aylarında geçirilen I Türkoloji kurultayını örnek göstermek olur. Kurultayda katılımcı olan, Yakut (saka) bilim adamı İ.N.Barakov "Hozyaystvo Yakutii" dergisinde yazıyordu: "M.Köprüzade'nin bütün Türkler için vahit edebi dil yaratmak hakkındaki bildirisi çok meraklı fikir tartışmasına sebep oldu (**Barakov N.İ. 1926:37, sayı 5**). Moskova'dan gönderilmiş hükümet yanlı bilim adamları F.Köprüzade'ye karşı çıkıyorlardı.

Türkler için ortak dil gündemden çıkarılıyordu. Ortak alfabede, yazı kurallarında öyle farklılıklar yaratılıyor ki, Türk halklarının bir-birinin yazdığını ve

yayınlattıklarını okumakta zorluluk yaranıyor. Şu da azmış gibi Latin yazısı
esasinda kurulmuş yeni alfabe (1928), 1938. yılında yeniden değiştiriliyor.
Rusların kullandığı Kiril yazısına uygun alfabe yaratılıyor. Buna itiraz edebilecek
yüzlerle Türk aydını ise 1937’de ya kurşuna diziliyor, ya da göz altına alınarak
Sibirya’daki ceza evlerine gönderiliyor.

Şundan 50 yıl sonra Dünyayı korku içerisinde tutan Sovyetler Birliği hızla
çökmeğe başlıyor. Bir çok halklar istiklaline kovuşuyor. Ne yazık ki, şuna ne
Türkiye’nin, ne de istiklaline kovuşmuş Türk Cumhuriyetleri’nin yetkilileri hazır
değildiler.

Türk Cumhuriyetleri’nin istiklalinden sonra onlarla toplantı, sempozyum,
kurultay ve d. toplantılar yapılmıştır. Hepsinde de bu veya şu şekilde Türk
Halklarının ortak dilinin, ortak alfabenin kurulması kararı kabul edilmiştir. Bu
kurultay ve toplantılara devlet adamları, hükümet başkanları, millet vekilleri ve b.
katılıp, kabul olunmuş kararlara imza atmışlar. Hemen kararların kabulünden 15
yıl geçse de ve daha sonra aynı kararla tekrarlansa dahi ortak dili bırakın, ortak
alfabemiz bile ürürlüğe geçirilmemiştir.

Bunun bir sebebi hükümet yetkililerindeydiyse, bir sebebi de biz aydınlarda
ve bilim adamlarındadır. Sempozyumlarda, konferanslarda, toplantılarda
sunduğumuz bildiriler, yayınlattığımız makalelerin bilimselliğine dikkat çektiğimiz
kadar, ortak Türk dilinin yararlığına da dikkat çekmeliyiz.

1. Türk dilinin söz varlığında ikilemelerin yeri

Bu konuda ister Türkiye’de, ister ise Azerbaycan’da oldukça değerli araştırmalar vardır. Türkçe sözcük’te ikileme “Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması” şeklinde tanımlanır (TS 1988:691). Türkiye’de bu konu üzerine kapsamlı çalışmalardan birini yapmış olan Vecihe Hatiboğlu ise ikilemeleri “Anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır” diye tarif etmiştir (**Hatiboğlu, 1971:9**).

Bundan belli oluyor ki, ikilemelere “anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek” gibi bakılıyor. Türkçe’nin ayrı-ayrı lehçe ve ağızlarda kullanılan sözlerinin anlaşıklı olması meselesi ise unutuluyor.

Bu konuda bir çok kitapların ve makalelerin yazarı olan sayın Doğan Aksan yazıyor: “Türkçe’nin zengin ve köklü bir dil olması nedeniyle, sözvarlığının da yoğun olması doğal bir durumdur. “Türkçe aynı zamanda bir ayrıntılı dildir. Başka dillerden farklı olarak birçok kavramlarını kendi oluşturur. Birçok dilde bir genel kavram olarak bir arada anlatılan konuları aynı kavramlara dönüştürür. Akrabalık adlarında, renk tonlarında, başka dillerde görülmeyen bir zenginlik vardır (**Aksan Doğan, 1993:38**).

“Dünyanın belli başlı dilleri olarak bilinen “İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça... gibi dillerde ikilemelerin sayı otuz kırkı geçmez” (**Hatiboğlu, 1981**), dillerin sözvarlığında pek bulunmayan ikilemeler de “anlatım gücünü arttırma, anlamı pekiştirme, kavramı zenginleştirme amacıyla kullanılır”. Türkçe

sözvarlığı içinde önemli bir yere sahiptir. Aynı şekilde giyit, çavmak, çımgışmak, çelik mavi, feldirdemek... gibi yöresel ve özgün kullanımlar da söz varlığının önemli öğeleridir”(Akyalçın Necim, 2007:25).

Konunun iyi uzmanlarından olan Mehmet Yastı “Türkiyat Araştırmaları dergisi”nin 51. sayında yayınlattığı “Türkçe deyimlerde geçen ikilemelerin ses ve şekil özellikleri” eserinde yazıyor: “Kalıplaşmış dil ürünlerinden olan deyimler, içinde kullanılan birçok yapı yönünden dikkat çekmektedir. Bu ilgi çekici yapılardan biri de ikilemelerdir. İkilemelerin tarihinin tespit edilebilmesi açısından deyimler önemli dil malzemeleridir. Bugün yazı dilinde kullanılmayan birçok ikileme deyimlerde görülmektedir. Bu alısmada, deyimlerdeki ikilemelerde kullanılan sözcükler ses ve şekil bilgisi yönünden incelenmiş, onların deyimler içindeki konumları, istatistik bilgi olarak verilmiştir.

Osmanlıca’da “Atf-ı tefsiri” şeklinde adlandırılmış olan ikilemeler İngilizce’de “hendiadyoin, reduplication dual”; Almancada “Verdoppelung, Zwilligsformen, hendiadyoin”; Fransızcada ise “redoublement, hendiadyoin” terimleriyle karşılanmakta olup, bununla ilgili olarak ülkemizde bir çok çalışma yapılmıştır: Saadet Çağatay, Hasan Eren, Osman Nedim Tuna, Mehmet Ali Ağakay, Kerime Üstünova, Cem Dilçin, Hülya Savran, Hüseyin Durgut, F.Sibel Bayraktar, Hanifi Vural, Gülsev Sev, A.Deniz Abik bu konu ile ilgili makaleler yazmışlar; Vecihe Hatiboğlu ise meydana getirdiği “İkileme” adlı eserle Türkçe’deki ikilemeleri sözcük yapısı, sözcük türü, görevleri ve anlamları bakımından değerlendirmiştir.

Bunlardan önemli biri de Osman Nedim Tuna'nın çalışmasıdır. O, eş heceli ikilemelerde sıralama kuralları ve tablo ünsüz dizini üzerine çok değerli bir çalışma meydana getirmiştir. Tuna, çalışmasında sadece eş heceli 2022 ikilemeyi inceleyerek, eş heceli ikilemelerdeki ses düzenini ortaya koymuştur. Ayrıca Naile Hacızade, Azerbaycan Türkçesi'ndeki deyimlerle ilgili yaptığı çalışmada deyimlerdeki ikilemeler konusuna da değinmiştir (**Hacızade 2005**).

Buraya Onsekiz Mart Üniversitesinin Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Öğretim Üyesi, Yrd. Doç. Dr. Necim Akyalçının ikilemeyle ilgili bastırdığı kitabı da ilave itmeliyiz. Kitapta 12 binden fazla ikileme toplanmıştır.

Mehmet Yastı Naile Hacızade'nin Azerbaycan Türkçesindeki deyimlerle ilgili yaptığı çalışmada söz açması sevindirici olsa da Seyfettin Altaylının yayınlattığı “Azerbaycan Türkçesinde deyimler sözlüğü” kitabını dahil etmemesi bir o kadar üzücüdür. 2005. yılında Ankara'daki Prestij Matbaasında basılan kitapta 22 bin deyim ve onun karşılığı vardır.

Azerbaycan araştırmacılarından Selim Caferov'un, Muhtar Hüseyinza'denin, Firudin Celilov'un, R.D.İsrafilova'nın ve b. ikilemelerle ilgili değerli çalışmaları vardır.

İkilemelerle ilgili araştırmaların çokluğuna bakmayarak bir konu sanki unutulmuştur. Bu da Türk ağızlarında ve lehçelerinde kullanılan farklı sözlerden ve Türklerin sık ilişkide oldukları halklardan aldıkları sözleri Türk sözleri ile yan yana kullanmaktan yaranan ikilemeleri sergilemektedir.

2. İkilemelerin yaranmasında Türk lehçe ve ağızlarının rolü

Yazılı edebiyatla mukayesede halk edebiyatında ve konuşma dilinde ikilemeler daha çok ve sıklıkla kullanılıyor. Şu da sebepsiz değildir. Türk halklarının tarihi ile sık bağlıdır.

16. yüzyılda yaşamış şair Habibi hakkında bir latife-fıkra geniş yayılmıştır. Bu fıkra hatta ders kitaplarına dahil de edilmiştir. Latife-fıkra yazılıyor:

“Akkoyunlu Sultan Yakup Şirvan’da ova çıkmışmış. Şimdiki Ujar kasabası Berguşat köyü civarında ordusundan uzak düşüyor. Nerede olduklarını, yakınlıkta olan köyün ağası kim olduğunu bilmek ister. Yardımcılarından birini gönderiyor ki, kırdaki kuzu otlatan çocuktan gereken bilgileri öğrensin. Yardımcı atını çocuğun yanına sürüyor. Daha sonra onların arasında böyle bir konuşma oluyor:

- Sen burada ne yapıyorsun?
- Çör-çöp topluyorum.
- Çör nedir, çöp nedir?
- Çör ayakta duranlar, çöp kırılanlar, toprağa düşenlerdir.
- Otlattığın kuzular kimindir?
- Koyunların!
- Köyün büyüğü kimlerdir?
- Öküzler.
- Onu sormuyorum. Köye gelen misafirleri kimler karşılar?
- Köpekler.

Sultan Yakup’un yardımcısı çocuğa kızarak:

- Ah! Seni ne çapardım?!

Cevabında çocuk deyir:

-Atını çap ki, arkadaşlarına çatasın.

Yardımcı çocukla olan konuşmanı Sultan Yakup'a bildiriyor. Sultan Yakup'un çocuğun zekiliğinden ve hazır cevaplığundan hoşlanır, onu kendi sarayına getirttirip okutur.

Bu çocuk daha sonra Safavi ve Osmanlı saraylarında yaşayarak ünlü divan şairi oluyor. (**Azerbaycan Edebiyatı Tarihi, 1960: 231**).

Biz dikkati çör-çöp ikilemesine çekmek isterdik. Azerbaycan'da da, Türkiye'de sık-sık kullanılan şu ikileme yakın anlamlardadır (Türkiye çer-çep gibi de kullanılıyor).

Türkçe sözlükte çöp iki anlamdadır. "1. Saman inceliğinde her hangi bir sap, dal ve ya tahta parçası. 2. Yararsız, pis veya zararlı olduğu için atılan ufak tefek şeylerin hepsi" (**TS, 1988:322**). Azerbaycan'da çöp birinci anlamda kullanılır. İkinci anlamda kullanılan çöpe zibil deniliyor.

Çör-çer sözü ise böyle anlatılıyor: "Gelişigüzel ve dayanıksız yapılmış anlamında çer-çöp veya çerden çöpten ikilemelerinde geçer" (**TS, 1988:294**). Şu izah Azerbaycan Türkçe'si için de geçerlidir.

Biraz dikkatli olsak çöp (çep) sözünün Azerbaycan'ın İlisu bölgesinde ve Kuzey Kafkasya'nın Karaçay ve Malkar Türklerinin ağızlarında günümüzde çör (çer) ağaçlar, orman anlamında kullanıldığını görebilirdik.

Bergüşat köyünün çevresindeki köy adlarına baksak şu adları şimdi de görmek mümkündür: Boyat, Karabörk, Halac, Padar, Padarkışlak, Karakoyunlu, Deller, İlxiçi, Arapsarvan, Alpout, Türkman, Karaman, Çakırlı,

Leki ve d. Şu köyler Türk illerinin ve tirelerinin adını kendinde saklayarak günümüze tek gelip çıkmışlar.

Farklı illerden, tayfalardan, tirelerden olan, lehçe ve ağız farkı olan kişiler aynı bölgede yaşamakta, bir-birlerini iyice anlamak için sözleri çift (koşa) iletmeli oluyorlardı. Buna çoklu misaller göstermek olur.

Günümüzde Türkiye’de karma gibi kullanılan söz Azerbaycan'da karışık kimi kullanılıyor. Karmanın Azerbaycan Türkçesinde hiçbir anlamı olmadığı halde karma-karışık ikilemesi aynı mananı veriyor ve sık-sık kullanıyor.

Türk toplumlarının İslamı kabulünden yüz yıllar geçti. Saraylarda, şehir ve kasabalardaki medreselere ünlü din uzmanları toplanıyordu. Şu medreseler bilim merkezi ve devlet idarecilerine yol gösteren rolünü oynuyordu. Köylerde, göçebelerde kendini Müslüman sayanların çoğunun Kuran ahkamları, İslam dini hakkında aydın bilgisi bile yoktu. Ahmet Yasevi Türk toplumu arasında İslamı yaymak için anlaşıklı bir dille halk ruhuna yakın şiirler söylüyordu. Onun dervişleri her yerde bu zikirleri okumakla İslamı halk arasında yayıyorlardı. Bu zikir-şiirlerle de İslamı terimler halk ağzına dahil oluyordu. Temrin ve sözlerin anlaşıklı olması için bazen onun karşılığı da kullanılırdı. Böylece bir tarafı Türkçe, ikinci tarafı Arap ve Fars dillerinde olan ikilemeler yaranıyordu. Bunu tasavvuf şairlerinin şiirlerinde daha çok görmek oluyor. Seyid Ali İmadettin Nesiminin, Şah İsmayıl Hatainin, Kuşçuoğlunun, Yunus Emrenin ve b. şiirlerinde şuna istenilen kadar rastlamak olur.

Hatta 19-20 y.y. yaşamış Göyçeli Aşık Elesged de şu geleneyi yaşatmıştır: Aşık Elesgerden bir numune:

**Hər kəsin qəsdindən aşılıq keçər,
Qarşı gəlsin, cəng eyləyək qıj, ha qıj.
Dəli könül dərya təki çalxanır,
Gözə gəlir səs-sədasi qıj, ha qıj.**

**Hər kəs istər isə aşiq sirrini,
Axtarsın dayazı, gəzsin dərinini.
Qiylü-qala salan olsa sərini,
Siyah çalar gözəl rəngi qıj, ha qıj.**

Bu tür misalleri tek-tek yorumlamağın zaman alabileceğini düşünerek topladığımız ikilemeler hakkında şunları diye biliriz:

- 1.İkilemeler Oğuz, Kıpçak, Karluk grubuna dahil olan Türk lehçelerinden birinin farklı-farklı ağızlarından alınmış sözlerden yaranıyor,
- 2.İkilemelerde bir taraf Oğuz, diğer taraf Kıpçak, Karluk lehçesinden alınmış sözlerden yaranıyor,
- 3.İkilemelerin bir tarafı Türkçe, ikinci tarafı sık kültürel alakada oldukları Arap, Fars dillerinden alınmış sözlerden yaranıyor,
4. İkilemeler iki yabancı dilin her birinden bir söz almakla yaranıyor.

3. İkilemelerin günümüzde aktüelliği

Ortak dilden söz açıldığında Türk halklarının aydınları, konunun uzmanları da taraf tutuyor, umumi işin hayrına küçük kayıplarla razılaşmak istemiyorlar. Her birisi kendi toplumunun konuştuğu lehçenin esas alınmasını istiyor. Şu da ortak dil konusunda çabaları hiç ediyor.

Buna son koymak için ekonomik durumu iyi olan devlette kullanılan dili esas almakla onu geliştirmek lazımdır. Geliştirmek için de dildeki yabancı ve dile zor uyuşan sözleri Türk halklarının lehçe ve ağızlarından alınma sözlerle değiştirmek gerektir. Böyle değişmede ikilemelerin yaranma geleneğinden de yararlanmak gereklidir.

İlk bakışta sade dil unsuru gibi görünen ikilemelerin gelişimi büyüktür ve stratejik ademiyyet taşımaktadır.

15.03.2008 tarihinde **İLESAM Kültürevi Konferans Salonunda** Atatürk Araştırma Başkan vekili olarak konuşan Prof. Dr. Sadık Tural demiştir: “Herhangi bir konuyu doğru anlamak için temel kavramları öncelikle tanımlamak gerekir. Bu toplantının temel kavramı emperyalistlerdir. **İmpere** kelimesi, somurmak, sömürmek, istediği ölçüde genişlemek veya daraltmayı gerçekleştirmek anlamını taşıyor. İmperium kavramı ise, başkalarını hükmü altına alabilme gücü, bu gücü ile yayılabilme, genişleme uygulamaları anlamındadır. Kendi dışındakileri hükmü altına alarak, örtülü veya açık bir sömürü düzeni oluşturmak için, her yolu kullanabilenlerin izlediği yol şudur: Av, kurban saydığı yönetim ve halklar için,

önce aldatıcı, sonra sindirici, sonra da ezerek biçimlendirici strateji, taktik nitelikli uygulamalar...

Sömürgecilerin, yok etmeye karar verdiği devletler için geliştirdiği özel yöntemler vardır. Sömürgeciler, sömürecekleri devlet, millet ve ülkeyle ilgili yeterli bilgileri toplayıp, bu bilgileri devamlı güncelleştirerek ana hedeflerini de, ara hedeflerini de ayrı ayrı belirlerler”.

Sonuç

Sömürgecileri, imperialis devletlerden kendimizi kurtarmak için çaba göstermeye çaba harcarsak Türk devletlerinin birliğine nail olmalıyız. Ekonomik, siyasi birliğe giden yol ise kültürel birlikten, dil birliğinden geçiyor. Dil birliğini hızlandırmak için dikkat bu gün önemli olan konuları ön plana çıkarmaktır. Her bir Türk araştırmacısı, her bir uzman kendi çalışma alanıyla çalışmasını bitmiş hesap etmemeli, siyasilere, medya ve sinema mensuplarına da bu işte yardımcı olmalıdır. Komşu ve akraba olan Türk halklarından alınmış yeni söz Polat Alamdarın, Başbakanın, Cumhurbaşkanı'nın dilinden seslendirilirse halk da onu iyice kabul edecek. Yok, hemen söz Şabanın dilinden seslendirilirse şakaya çevrilecek ve kabul edilmeyecektir.

Ekde Azerbaycan Türkçesinde kullanılan ikilemelerden örnekler sunuyoruz.

KAYNAKLAR

Aksan Doğan.(2000). Türkçe'nin söz varlığı, Engin yayınları, Ankara.

Aksan Doğan. (1993). Türkçe'nin Gücü, Bilgi Yayınevi, 3. Basım, Ankara.

Akyalçın Necim. (2007). Yaşar Kemal'in "Al gözüm seyreyle Salih" romanında sözvarlığı, 14.KIBATEK edebiyat sempozyumu (Gagauz kültürü, 6-10 Ekim 2007, Moldova), Chişinas.

Azerbaycan Edebiyatı Tarihi. (1960). 3 ciltte, 1 cilt, Bakı.

Aksoy, Ömer Asım, (1984). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, C. II, TDK Yay., Ankara.

Altaylı Seyfettin. (2005). Azerbaycan Türkçe'si deyimler sözlüyü, Prestij Matbaası, Ankara.

Atalay, Besim. (1998). Divanu Lugat it-Türk Tercümesi I, TDK Yay., Ankara.

Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler, (1996) C. II, TDK Yay., Ankara.

Babayev Adıl. (2003). Elimizin ve ilmimizin soykırımı, Bakı Üniversitesi neşriyatı, Bakı.

Caferoğlu, Ahmet. (1993). Eski Uyqur Türkcesi Sözlüğü, Enderun Kitabevi, İstanbul.

Caferov Selim. (1970). Müasir Azerbaycan dili, "Maarir" neşriyatı, Bakı.

Celilov F.A. (1988). Azerbaycan dilinin morfonologiyası, "Maarif" neşriyatı, Bakı.

Durgut, Hüseyin, (2004). "Türkiye Türkçesinde İkilemelerde Kalan Arkaik Kelimeler", Türk Dil Kurumu V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara.

Eren, Hasan, (1999). Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Bizim Büro Basım Evi, Ankara.

Hacızade, Naile, (2005). Azerbaycan Türkçesindeki Deyimlerin Dil Özellikleri, Atlas Yay., İstanbul.

Hatiboğlu, Vecihe. (1981). Türk Dilinde İkileme, TDK Yayınları, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara.

Müasir Azerbaycan dili. (1978). “Elm” neşriyatı, Bakı.

Türkçe sözlük. (1988) Ankara.

Üstünoğlu, Kerime, (2002). “Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler”, Dil Yazıları, Akçağ Yay., Ankara.

Hüseyin Durgut, (2004). “Türkiye Türkçesinde İkilemelerde Kalan Arkaik Kelimeler”, Türk Dil Kurumu V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara.

Fatma Sibel Bayraktar, “Kutadku Bilig’de İkilemeler” Alatau Üniversitesi tarafından düzenlenen “Yusuf Has Hacip ve Fikirleri” Sempozyumunda sunulan bildiri, Kırgızistan-Bişkek 2005;

Gülşel Sev, “Divanü Lügat it- Türk’te İkilemeler” TDK. Yayınları, Türk Dili Dergisi, Ekim-2004, s. 634, s. 497-511;

Çap olundu: Ortak Türkçe’imizde İkilemelerin Yeri, Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, 25-30 Mart 2008, Türk Dil Kurumu ve Harran Üniversitesi Rektörlüğü. Ankara, 2009, seh. 307-314.